

Наталія ОРЛОВА,
orcid.org/0000-0001-6228-0085
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Навчально-наукового інституту іноземних мов
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна) orlanvla@ukr.net

ПАРИТЕТНЕ ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті аналізуються засадничі чинники, що обґрунтовують доцільність впровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти. Автором розглядаються поняття підсумкового і формувального оцінювання, розбіжності у їхньому змістовому наповненні та цілям у застосуванні.

Стаття систематизує вагомні аспекти з формування та розвитку універсальних компетентностей, асоційованих з соціально-психологічними, або гнучкими навичками, звертаючи увагу на окремі особливості, що можуть негативно вплинути на процес і результати паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти в контексті кооперативного навчання іноземних мов професійного спрямування.

Автор припускає, що представлена форма формувального оцінювання буде корисним інструментом, що сприятиме як особистісній, так і груповій продуктивності, що призведе до зменшення випадків негативних відхилень у роботі навчальних груп, найвідомішим прикладом яких слугують соціальні лінощі.

У статті наголошується на необхідності розробки опитувальних листів з чітко сформульованими, недовозначними критеріями і стандартами. Адже для того, щоб студенти могли активно залучатися до процесу паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності, їм потрібно надати доречний інструментарій. У такому випадку таке оцінювання зможе виконувати задачу з підготовки студентів до залучення і виконання групових і / або колективних завдань у їхній майбутній професійній сфері як успішних галузевих фахівців-членів команди, що працює на реалізацію спільних цілей.

Ключові слова: паритетне формувальне оцінювання, навчальна діяльність, кооперативне навчання, групова робота, навчання ІМПС, немовні спеціальності, активне залучення студентів, соціальні лінощі.

Nataliya ORLOVA,
orcid.org/0000-0001-6228-0085
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at Foreign Languages Chair
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine) orlanvla@ukr.net

STUDENT PEER PERFORMANCE EVALUATION IN THE CONTEXT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES FOR OCCUPATIONAL PURPOSES

The article has analysed the fundamental factors justifying the appropriateness of implementation of students' peer performance evaluation within the system of higher education. The author has considered the concepts of assessment and evaluation, differences in their contextual meaning and application purposes.

The article has organised important aspects of formation and development of universal competences associated with social and psychological, or soft skills, paying attention to the individual characteristics that can negatively influence the process and results of student peer performance evaluation in the context of cooperative learning foreign languages for occupational purposes within higher education settings.

The author has assumed that the presented form of evaluation will serve a useful tool promoting both personal and group productivity, which will reduce the incidence of deviations in the work of educational groups, with the most famous example of which to be social loafing. The article has addressed the need to develop questionnaires with well-formulated, unambiguous criteria and standards.

Thus, in order for students to be actively involved in the process of peer performance evaluation, they need to be provided with appropriate tools. Consequently, the process of student peer performance evaluation will be able to accomplish the assignment of preparing students for engaging and performing group and/or collective tasks in their future professional fields as successful team professionals working on common goals.

Key words: *peer performance evaluation, cooperative teaching, group work, teaching EOP, non-linguistic study fields, students' active involvement, social loafing.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування системи вищої освіти в Україні почали приділяти особливу увагу комплексності розвитку студентів закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Провідними стають засади студентоцентризму, орієнтації на опанування соціально-психологічними навичками, переважання активного залучення студентів у навчальний процес, формування загальних, спеціальних (фахових) та інтегральних (універсальних) компетентностей, що пов'язані з майбутньою професійною діяльністю (Orlova, 2017a: 72), усвідомлення та урахування принципів мультикультуралізму, диверсивності та інклюзивності.

Крім того, в контексті навчання на третинному освітньому рівні сьогоденні професійні вимоги до майбутніх фахівців включають не лише наявність високого рівня професійних знань і навичок, а також поєднання готовності та здатності до вдосконалення професійної майстерності для того, щоб бути конкурентоспроможним і мобільним фахівцем на глобальному ринку праці. Як результат, кінцевою метою вищої освіти в рамках вивчення іноземної мови професійного спрямування (далі – ІМПС) виступає навчання кваліфікованих і гнучких спеціалістів, здатних забезпечити вимоги працедавців, що побудовані на базі основних фахових та інтегральних компетентностей, а також якісних знань ІМПС, що займають не останнє місце. (Орлова, 2018a: 84) Таким чином, навчальний процес має носити динамічний характер, що пробудить в студентах допитливість. Важливим кроком стане імплементація діяльнісного підходу, а також використання видів навчальної діяльності, що є значущими для студентів та відповідають їхнім інтересам і фаховим потребам. (Орлова, 2016: 91) Саме такими є принципи навчального процесу в межах кооперативного навчання ІМПС, що роблять його доречним для включення до навчальних програм з ІМПС для студентів немовних спеціальностей ЗВО. (Орлова, 2017b: 221)

Кооперативне навчання базується на співпраці та груповій роботі, чим допомагає у підготовці фахівців відповідно до сучасних вимог, і його застосування під час навчання ІМПС сприятиме покращенню результативності навчання. Активність студентів як учасників навчального процесу має бути не лише як осіб, які залучені безпосе-

редньо до навчальної діяльності, але й як тих, що можуть і мають давати формувальне оцінювання як своєї навчальної діяльності, так і діяльності інших членів навчальної групи. Додаткові соціально-психологічні навички, що формуються під час оцінювання, сприятимуть становленню більш самостійного, ініціативного фахівця, здатного аналізувати, зважувати, критично обмірковувати, надавати резонні відгуки та коментарі для покращення ефективності процесу навчання в академічних умовах або виробничого процесу під час майбутньої професійної діяльності.

Аналіз досліджень. Враховуючи факт, що тема впровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів в Україні ще не була досліджена, важко виокремити і проаналізувати відповідні публікації. Проте дослідження буде спиратися на низку зарубіжних наукових публікацій з тематики використання паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів у Сполучених Штатах, Великій Британії та інших європейських країнах. Так, питання використання паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів в контексті вивчення іноземних мов були досліджені та описані в роботах Джуїчінг Пенг, Ірфана Тосункуоглу тощо.

Місце та роль процесу оцінювання під час навчання іноземних мов вивчав Джерольд Франк. Дослідженням аспектів, що пов'язані з поглядами студентів на застосування паритетного формувального оцінювання в рамках курсу з публічних промов, займався Еді Уайт. Хоча публікації з цієї теми представляють погляди на процес оцінювання у закладах вищої освіти, важливим питанням залишається систематизація і узагальнення даних стосовно доцільності впровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів в рамках процесу навчання ІМПС для немовних спеціальностей у закладах вищої освіти України.

Метою статті є вивчення і систематизація даних, що стосуються доцільності та умов запровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти в контексті навчання ІМПС.

Впровадження подібного оцінювання за результатами групової та проектної роботи в рамках кооперативного навчання ІМПС імовірно може вплинути як на якість процесу навчання ІМПС, так і на результати цього процесу. У статті зроблено спробу виокремити передумови і основні аспекти доцільності, що можуть бути асоційованими з введенням і запровадженням паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів у ЗВО.

Виклад основного матеріалу: Сьогоднішні вимоги до необхідності удосконалення наповнення процесу навчання ІМПС охоплюють як зміни у навчальних програмах вищої освіти у відповідності до європейських норм і вимог, так і усвідомлення потреб в оновленні підходів до комплексності складових процесу навчання ІМПС, що сприятиме підвищенню рівня знань студентів немовних спеціальностей ЗВО. Проте успішність навчання ІМПС залежить не лише від формально-організаційних складових, але й від лінгвістичних факторів, як-то відносини між рідною мовою студентів та ІМПС, що ними вивчається, і які базуються на компаративному та контрастивному аналізах і торкаються явищ інтерференції та переносу, що відіграють важливу роль у ставленні до шляхів опрацювання помилок студентів під час навчання ІМПС та допоможуть викладачам змінити на краще методологічні засади для покращення успішності навчання ІМПС студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти (Orlova, 2018b: 38).

Одним із важливих питань, що торкаються процесу навчання ІМПС, залишається вибір і доречне комбінування методів і підходів до навчання ІМПС у ЗВО для створення найефективніших умов для навчальної діяльності студентів немовних спеціальностей. Серед сучасних методів і підходів кооперативне навчання ІМПС не так поширене і впроваджене у навчальний процес в рамках навчання ІМПС, як, наприклад, комунікативний підхід або граматики-перекладний метод. (Орлова, 2019а: 95).

Проте кооперативне навчання ІМПС завдяки своїм засадничим принципам, крім активного залучення студентів до навчання, враховує аспекти інклюзивності та диверсивності студентів як учасників навчального процесу, привчає їх визнавати, поважати і враховувати міжкультурні та міжособистісні характеристики та сприяє кращому формуванню не лише загальних і спеціальних компетентностей, але й також інтегральних або універсальних компетентностей, які прямо чи опосередковано зв'язані з майбутнім фаховим і соціальним життям випускників ЗВО (Орлова, 2019b: 138).

Виконання навчальних завдань у межах кооперативного навчання формує і розвиває у студентів низку соціально-психологічних або гнучких навичок (*soft skills*) як складових універсальних компетентностей, що охоплюють лідерські якості, навички ефективного спілкування, уміння вирішувати конфліктні ситуації для успішної роботи групи.

Кооперативне навчання з одного боку дає студентам можливість брати активну участь у навчальній діяльності, з іншого – воно є залежним від вже сформованих міжособистісних навичок, від рівня особистої відповідальності та від систематичного обговорення і оцінювання як роботи команди та/або групи в цілому, так і ефективності кожного окремого члена команди.

Ретельно структурована навчальна діяльність в контексті кооперативного навчання якнайкраще відповідає сучасним потребам у прийнятті та урахуванні розбіжностей у межах групи, яка традиційно вважалась однорідним явищем, і які пов'язані з рівнем володіння іноземною мовою, особистим темпом навчання, культурно-освітнім підґрунтям, стилем навчання, особливостями темпераменту, типом особистості, стратегіями у навчанні тощо (Орлова, 2019b: 138).

Проте варто усвідомлювати, що кооперативне навчання ІМПС залежить від різних соціально-психологічних факторів, серед яких виокремлюють соціальну фасилітацію як позитивний чинник і соціальні лінощі як негативне інгібіційне явище. В академічних умовах кооперативного навчання наслідки соціальних лінощів не відразу стають очевидними, адже частина групи починає докладати менше зусиль, а то і зовсім припиняє діяльність, користуючись доробком другої частини групи. Подібні випадки можуть бути скореговані з впровадженням особливого виду формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів.

Так, активність студентів як учасників навчального процесу в рамках кооперативного навчання буде закріплюватися їхньою участю у наданні формувального оцінювання ефективності діяльності себе та інших студентів-членів власних навчальних груп і команд. У такому випадку йдеться про паритетне формувальне оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів, як альтернативної форми оцінювання.

У ЗВО України традиційно використовується підсумкове оцінювання (*assessment*), яке фокусується на констатації результатів навчального процесу. Іншими словами, система оцінювання у ЗВО України зосереджена на оцінюванні навчання як кінцевого продукту: викладач оцінює і виставляє бали студентам, які є абсолютно пасивними у процесі оцінювання.

На відміну від підсумкового оцінювання, формувальне оцінювання (*evaluation*), або оцінювання задля навчання, спрямоване на покращення не лише результативності навчання, але й самого навчального процесу та має на меті сприяти формуванню і розвитку компетентностей у процесі оцінювання студентами як власного навчального процесу, так і навчальної діяльності своїх колег-членів навчальних груп і / або проектних команд. У випадку паритетного формувального оцінювання студенти активно залучаються не лише у сам навчальний процес, але й у його оцінювання. Отже, студенти стають краще обізнаними у вимогах до виконання завдань, в очікуваннях, що стосуються результатів виконаної роботи, та змістовності навчального процесу.

У цьому випадку відбувається реалізація принципу оцінювання заради навчання, який спрямовано на формування компетентностей, важливих у сучасних умовах високої конкуренції серед випускників ЗВО на державному та світовому ринках праці. Паритетне формувальне оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів не лише сприяє формуванню та розвитку нових навичок, але й збільшує автономію студентів, посилює їхнє залучення до навчального процесу, а також рівень відповідальності як за власне навчання, так і за навчання інших студентів групи.

До інших цінних аспектів, пов'язаних із використанням паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів, варто віднести підвищення рівня умотивованості студентів, що впливає на продуктивність і успішність процесу навчання ІМПС (Орлова, 2016: 91–92). Серед інших позитивних впливів потрібно назвати розвиток і вдосконалення спроможностей до критичного аналізу, покращення якості навчання, опанування навичок і вмінь групової та / або командної роботи в контексті кооперативного навчання, що є запорукою успішної майбутньої професійної діяльності у багатьох сферах.

Особливою причиною застосування паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів є часто неможливість правильної оцінки рівня і якості ряду компетентностей лише викладачем. Адже тільки студенти-члени групи та / або команди мають можливість зібрати потрібну інформацію для формувального оцінювання складових групової роботи, що включає ступінь академічного і творчого внеску, ступінь залучення у спільну навчальну діяльність групи, активність і готовність до співпраці, що проявляється в умінні вислуховувати думку інших, висловлювати підтримку і приймати пози-

цію, що відрізняється від власної, створювати сприятливу робочу атмосферу в групі та виявляти і вирішувати конфлікти під час спільної роботи.

Паритетне формувальне оцінювання приховує ряд факторів, що впливають на коректність оцінювання і можуть знизити його валідність. Для запобігання цьому важливо враховувати відносини в межах студентської навчальної групи, рівень сформованості навичок критичного мислення, особистісні характеристики студентів, схильність і бажання надавати критичні коментарі та зауваження, що стосуються навчальної діяльності інших членів групи та інше (Орлова, 2019b: 138).

Висновки. Як було продемонстровано, імплементація паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів на третинному освітньому рівні буде вигідною як для викладачів ІМПС, так і для студентів немовних спеціальностей, адже воно розширить діапазони та специфіку оцінювання і сприятиме як активній, комплексній участі студентів у навчальному процесі, так і розвитку низки необхідних у сучасному світі універсальних компетентностей.

Впровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів призведе до закріплення дуального ставлення до навчання ІМПС, що включає навчання як процес отримання знань, опанування навичками та формування компетентностей, якість залучення до якого краще оцінять самі студенти, а також навчання як результат, кінцевий продукт, який буде оцінений безпосередньо викладачем. Крім того, як було зазначено, важливість впровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів полягає у його корисному впливі на попередження і зменшення рівня соціальних лінощів як гальмівного чинника в роботі навчальної або проектної групи.

Паритетне формувальне оцінювання ефективності діяльності студентів буде слугувати корисним інструментом, що сприятиме покращенню не лише аспектів, пов'язаних з навчанням, але й готуватиме студентів до залучення та виконання групових завдань у їхній майбутній професійній сфері як успішних і продуктивних галузевих фахівців-членів команди, що працює на реалізацію спільних цілей.

Реалізований принцип оцінювання заради навчання буде спрямований на формування та розвиток компетентностей, необхідних у сучасних умовах високої конкуренції серед випускників закладів вищої освіти на державному та світовому ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Orlova N. (a) Competence-Based Education: Context Analysis for the Subject Area of Philology // «Філологічна освіта в сучасному університеті – проєктний підхід до організації роботи згідно з положеннями Європейських кваліфікаційних рамок (досвід Університету Данубіус)»: Збірник тез науково-методичних доповідей. м. Сладковичево, 26–28 квітня 2017 р. С. 71–76.
2. Orlova N. (a) English Language Teaching at the Tertiary Education Level: Syllabus Types and Design // Вісник Черкаського університету: Серія Педагогічні науки. Вип. № 1. Черкаси, 2018. С. 81–87, 150.
3. Орлова Н. В. Методи підвищення мотивації до вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням / Н. В. Орлова // Вісник Черкаського університету: Серія Педагогічні науки. № 3. Черкаси, 2016. С. 89–95.
4. Орлова Н. В. (b) Проблеми вдосконалення організації навчання іноземних мов професійного спрямування / Н. В. Орлова // «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи»: Збірник матеріалів III-ої Міжнародної науково-практичної конференції. Баку-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2017. 424 с. (С. 221–223).
5. Orlova N. (b) Influence of linguistic factors on teaching and learning English at primary, secondary and tertiary educational levels / Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VI (71), Issue: 173, 2018 Sept. Budapest, 2018. 73 p. (pp. 37–41).
6. Орлова Н. В. (a) Навчання іноземної мови професійного спрямування студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти: багатогранність і комплексність наповнення концепту/ Н. В. Орлова // Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». № 23, т. 3, 2019. 183 с. (С. 93–99). DOI: <http://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166379>.
7. Орлова Н. В. (b) Педагогічна доцільність впровадження паритетного формувального оцінювання ефективності навчальної діяльності студентів / Н. В. Орлова // «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи: Міждисциплінарні перспективи»: Збірник матеріалів IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції. Банська Бистриця-Баку-Ужгород-Херсон-Кривий Ріг : Посвіт, 2019. 373 с. (С. 138–139).

REFERENCES

1. Orlova N. (a) Competence-Based Education: Context Analysis for the Subject Area of Philology // “Philological Education in Modern University – Project-based Approach to the Work Organisation According to the Guidelines of the European Qualifications Framework (Experience of Danubius University)”: Conference Proceedings. 26–28.04.2017. pp. 71–76 [in English]/
2. Orlova N. (a) English Language Teaching at the Tertiary Education Level: Syllabus Types and Design// Visnyk Cherkaskogo universytetu: Seria Pedagogichni nauky. Vypusk №1, 2018 (Cherkasy University Bulletin, Pedagogical Sciences Series. Issue № 1, 2018). Cherkasy, 2018. p. 150 (81–87 pp.) [in English].
3. Orlova N. V. (b) Metody pidvyschenia motyvazii do vyvchennia inozemnoi movy za profesiinym spriamuvannam (Methods of Increasing Motivation for Learning Foreign Languages for Occupational Purposes) // Visnyk Cherkaskogo universytetu: Seria Pedagogichni nauky. № 3, 2016. Cherkasy, 2016. pp. 89–95 [in Ukrainian].
4. Orlova N. V. (b) Problemy vdoskonalenna organizazii navchanna inosemnyh mov profesiinogo spriamuvanna (Issues Influencing Improvement of the FOP teaching organisation) // “Fundamental and Applied Research: Contemporary Scientific and Practical Solutions and Approaches”: Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferenzii. Baku-Uzhorod-Drogobych: Posvit, 2017. 424 p. (pp. 221–223) [in Ukrainian].
5. Orlova N. (b) Influence of linguistic factors on teaching and learning English at primary, secondary and tertiary educational levels / Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VI (71), Issue: 173, 2018 Sept. Budapest, 2018. 73 p. (pp. 37–41) [in English].
6. Orlova N. V. (a) Navchannia inozemnoii movy profesiinoho spriamuvannia studentiv nemovnyh spetsialnostei zakladiv vyschoii osvity: bahatohrannist i kompleksnist napovnennia kontseptu (Teaching Foreign Languages for Occupational Purposes to University Students of Non-linguistic Study Fields: Concept’s Multifaceted and Complex Nature / N. V. Orlova // Humanities Science Currect Issues Interuniversity Collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers. № 23, V. 3, 2019. 183 p. (P. 93–99). DOI: <http://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166379> [in Ukrainian].
7. Orlova N. V. (b) Pedagogichna dotsilnist vprovadzhennia parytetnoho formuvalnoho otsiniuvannia efektyvnosti navchalnoii diialnosti studentiv (Pedagogical Expedience of Implementation of Student Peer Performance Evaluation) / N. V. Orlova // “Fundamental and Applied Research: Contemporary Scientific and Practical Solutions and Approaches: Interdisciplinary Prospects”: Zbirnyk materialiv IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferenzii. Banska Bystrica-Baku-Uzhorod-Kherson-Kryvyj Rih: Posvit, 2019. 373 p. (P. 138–139) [in Ukrainian].